

APEL PUBLIC

cu privire la inițiativa de modificare a Codului de Procedură Civilă referitoare la motivarea hotărârilor judecătorești, adresat Parlamentului, Guvernului și Președintelui Republicii Moldova

Subsemnații la acest apel, juriști și economiști în calitatea lor individuală profesională precum și reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale, solicităm Parlamentului, Guvernului și Președintelui Republicii Moldova, precum și comunității donatorilor din domeniul justiției, organizațiilor internaționale din domeniul drepturilor omului și tuturor juriștilor din țară să respingă și să se opună promovării unor inițiative legislative care pun în pericol accesul cetățenilor la o justiție transparentă, independentă, responsabilă și echitabilă.

Modificarea Codului de procedură civilă (CPC) este absolut necesară în vederea asigurării unei proceduri mai eficiente de examinare a cauzelor. În acest context, sub egida Ministerului Justiției în anul 2011 a fost creat Grupul de lucru pentru elaborarea modificărilor la CPC, care a lucrat asupra modificărilor CPC mai mult de un an. Pentru a soluționa problemele existente la înmânarea hotărârilor judecătorești și calcularea termenelor de atac, grupul de lucru a propus excluderea posibilității pronunțării doar a dispozitivului hotărârii, judecătorilor revenindu-le sarcina să pronunțe hotărârile doar după ce le vor motiva integral în scris.

Totuși, după aprobarea de către Guvern a proiectului de lege elaborat de Grupul de lucru și promovarea acestuia în Parlament, a fost lansată ideea introducerii sistemului de motivare a hotărârilor primei instanțe „doar la cererea părților sau în caz de contestare”. Argumentul principal invocat pentru justificarea inițiativei respective este reducerea volumului de muncă al judecătorilor. Potrivit inițiativei, va fi pronunțată doar soluția pe caz (dispozitivul hotărârii judecătorești), după care hotărârea va fi motivată integral dacă părțile vor contesta soluția judecătorului sau vor solicita în mod expres adoptarea hotărârii integrale în termen de 30 de zile din momentul pronunțării dispozitivului. Menționăm că această inițiativă a fost discutată în cadrul Grupului de lucru pentru elaborarea modificărilor la CPC și nu a fost susținută de majoritatea membrilor.

Suntem profund îngrijorați de recenta inițiativă lansată cu scopul de a exclude motivarea obligatorie a hotărârilor judecătorești și solicităm Parlamentului să nu o susțină din următoarele motive:

- a) Sistemul propus creează o situație absurdă în care părțile vor fi impuse să conteste hotărârea judecătorească fără a cunoaște motivele din cuprinsul ei. Acest lucru este imposibil de realizat efectiv, deoarece contestarea soluției judecătorului impune contestarea argumentelor care au permis judecătorului să ajungă la soluția pronunțată. Pe de altă parte, acest fapt complică examinarea cauzei în instanță de apel, deoarece în toate cauzele vor fi depuse cereri de apel nemotivate, iar instanța de apel va fi constrânsă să acorde termen suplimentar părților pentru redactarea cererilor, fapt ce necesită timp și resurse suplimentare nejustificate, puse în sarcina justițiabililor;
- b) Exceptarea judecătorilor primei instanțe de la obligația de a motiva hotărârile va constitui un impediment serios în vederea unificării practicii judecătorești, problemă gravă pentru sistemul judecătoresc moldovenesc. Acceptarea inițiativei ar putea fi percepută de unii drept lipsa intenției ferme de a unifica practica judecătorească;
- c) Inițiativa nu dă răspuns la situațiile în care partea în proces nu a fost citată adecvat și nu a cunoscut despre existența soluției judecătorului, sau când partea nu a fost atrasă în proces. Ar putea apărea situații în care persoana va solicita motivarea hotărârii peste o perioadă lungă de timp, când judecătorul care pronunțat hotărârea nu va mai lucra în acea instanță. Pe de altă parte, chiar dacă el va fi în funcție, acestuia îi va fi deosebit de greu să-și reamintească toate detaliile cauzei, fapt ce-l va impune să studieze repetat materialele dosarului. Mai mult, va fi practic imposibil de a obține revizuirea hotărârii în baza apariției circumstanțelor noi;

- d) Inițiativa va afecta negativ accesul la justiție a persoanelor defavorizate social sau a celor care nu cunosc bine regulile de procedură. Un cetățean ordinar, care nu cunoaște sistemul de drept și modul de exercitare a dreptului de apel va fi dezavantajat de regimul nou propus, în comparație cu persoanele reprezentate de avocați;
- e) Nemotivarea hotărârii judecătorești ar putea genera probleme serioase în procesul de executare a hotărârii. La moment, executorii judecătorești sunt ghidați de motivele invocate de judecători;
- f) Inițiativa va îngreună substanțial procesul de evaluare a judecătorilor, deoarece pe un număr considerabil de cauze nu se va putea aprecia cât de bine judecătorul își motivează hotărârile, iar aceasta este o calitate esențială a unui judecător calificat;
- g) Inițiativa nu soluționează problemele existente. Mai mult, ea chiar le acutizează. Un sistem în care hotărârile judecătorești civile erau motivate doar la cerere deja a existat în Republica Moldova și a funcționat până în anul 1996, când s-a renunțat la el din considerentele descrise mai sus;
- h) Sistemul actual de pronunțate separată a dispozitivului și de redactare ulterioară a hotărârii motivate, similar inițiativei în discuție, generează probleme grave în ceea ce privește înmânarea hotărârii motivate și calcularea termenelor de atac, probleme care au dus la mai multe condamnări a Moldovei la Curtea Europeană a Drepturilor Omului (a se vedea hotărârile *Istrate c. Moldovei*, *Melnic c. Moldovei*, sau *Ceachir c. Moldovei*);
- i) Motivarea proastă a hotărârilor judecătorești este o problemă recunoscută în Republica Moldova. Ea constituie și una din cauzele încrederii atât de joase a cetățenilor în justiție. Acceptarea inițiativei va alimenta și mai mult atitudinile negative față de sistemul judecătoresc. Pe de altă parte, inițiativa creează spațiu enorm pentru abuz, care, spre regret, este un fenomen frecvent sistemul de drept moldovenesc;
- j) Anume hotărâri judecătorești nemotivate sau adoptate în ședințe închise au stat la baza acțiunilor calificate anterior la cel mai înalt nivel drept „atacuri raider”, iar inițiativa propusă ar facilita asemenea acțiuni și pe viitor;
- k) Inițiativa dată vine în contradicție cu însăși noțiunea și esența actului de justiție și a procesului judiciar care trebuie să fie unul solemn iar judecătorul trebuie să fie imparțial, independent, competent și responsabil. Nici unul din aceste puncte de reper ale actului de justiției nu poate fi garantat în lipsa motivării integrale în formă scrisă a tuturor hotărârilor emise de judecători.

Promotorii inițiativei susțin că prin aceasta se va reduce volumul de lucru al judecătorilor și, prin urmare, calitatea celorlalte hotărâri va fi mai bună. Acest argument ni se pare insuficient și, în oricare caz, absolut inacceptabil, pentru că probleme de administrare și management judiciar nu pot fi soluționate din contul și în detrimentul accesului egal la justiție imparțială și a standardelor unui proces echitabil. Astfel, în anii 2010 și 2011 numărul cauzelor examinate de instanțele judecătorești s-a redus. Deși sarcina judecătorilor din anumite localități rămâne ridicată, în prezent, Parlamentul examinează mai multe proiecte de legi care vin să soluționeze problema suprasolicității judecătorilor. Astfel, se propune simplificarea substanțială a procedurii de judecare a cauzelor civile; limitarea dreptului instanței de apel de a trimite cauza la rejudecare; angajarea asistenților judiciari pentru fiecare judecător; introducerea funcției de administratori de instanță, care va contribui la reducerea volumului de lucru administrativ al președinților de instanță și concentrarea acestora asupra judecării cauzelor. Sarcina judecătorilor va scădea și ca urmare a unificării practicii judecătorești și folosirii mijloacelor alternative de soluționare a disputelor, promovate prin Strategia de Reformare a Sectorului de Justiție pentru anii 2011-2016. Mai mult, sarcina judecătorilor este sporită doar în câteva localități din țară, în special în Chișinău. Această sarcină va fi adusă mai aproape de media pe sistem prin optimizarea hărții judecătorești, optimizare propusă prin aceeași Strategie.

Pe de altă parte, conceptul motivării integrale a hotărârii judecătorești a fost deja acceptat pentru procedurile penale. Astfel, modificările adoptate deja la Codul de procedura penală obligă judecătorul care adoptă hotărâri unipersonal să pronunțe hotărârea doar dacă această conține partea motivată.

Noi considerăm că potențialele beneficii aduse prin această inițiativă sunt efemere, speculative și, de fapt, inexistente în timp ce valorile statului de drept și procesul echitabil vor fi supuse unui atac cu consecințe iremediabile pentru justițiabili, pentru imaginea justiției dar și a Republicii Moldova ca țară semnatară a Convenției Europene a Drepturilor Omului. Parlamentul Republicii Moldova riscă să adopte o normă absolut contrară obligațiilor internaționale asumate, dar și jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului.

Prin urmare, subsemnații, solicităm Parlamentului Republicii Moldova și fiecărui parlamentar în parte:

1. Să nu susțină inițiativa prin care se propune motivarea hotărârilor judecătorești pronunțate de prima instanță doar în caz de solicitare sau contestare;
2. Adoptarea, în această parte, a versiunii modificărilor la Codul de procedură civilă aprobate de Guvern;
3. Organizarea dezbaterilor publice cu privire la acest subiect.

Semnatari:

Centrul de Resurse Juridice din Moldova, Vladislav GRIBINCEA, mob. 079485070

Centrul Analitic Independent EXPERT-GRUP, Valeriu PROHNIȚCHI, mob. 069202134

Asociația pentru Democrație Participativă ADEPT, Igor BOȚAN, tel. 022-212992

Asociația Promo-LEX, Ion MANOLE, mob. 069070800

Victor MUNTEANU, Director al Programului de Drept al Fundației Soros-Moldova, tel. 022-270031